

Consequently, the legal acts of Ukraine define the directions of the state policy, public officials, the basic methods of ensuring national safety and its type - information safety.

The state policy on national safety is aimed at ensuring state, economic, information, military, foreign policy, ecological safety, cyber safety of Ukraine on the basis of implementation of relevant strategies, legal acts of the information sphere. For law enforcement activities in the field of information safety is carried out democratic civilian control (which is a kind of public control).

Keywords: information, information society, information activity, national safety, information safety, protection of information, information war.

Федорончук А.В.

ПРИВОДИ, ПІДСТАВИ ТА ПІДСУМКИ ВВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

УДК 342.514

Постановка проблеми. Російська збройна агресія проти України триває з 2014 року і по сьогоднішній день. Складовими збройної агресії є окупація військовими Російської Федерації Автономної Республіки Крим та неоголошена Війна на сході України.

Втрати України в цій війні досі не пораховано офіційно. Держава повідомляє лише про втрату 7 % території та 13 % населення, яке на цій території проживало. За даними міністерства з питань окупованих територій, кількість внутрішніх біженців – тимчасово переміщених осіб – трохи не дотягує до мільйона 400 тисяч. Та навіть це, більше однієї Естонії. Зараз кількість загиблих на сході перетнула позначку в 13 тисяч. Від 4 до 5 тисяч з них, за різними цифрами, українські військові [1]. Але на жаль, це не кінцеві цифри цієї сумної статистики, адже війна ще не завершилася і від збройної агресії Російської Федерації практично щодня продовжують гинути громадяни нашої держави.

За цей період, внаслідок агресивних дій Російської Федерації ситуація в Україні неодноразово загострювалася, хоча до 26 листопада 2018 року воєнний стан так і не було введено. Тому, є актуальним питання щодо аналізу приводів, підстав, своєчасності запровадження та підсумків воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Воєнний стан є об'єктом дослідження багатьох наук – історії, політології, правознавства і т. д. Окремі аспекти цього поняття та особливості його правового режиму є предметом дослідження таких галузевих юридичних наук, як наука конституційного права, наука адміністративного права, наука міжнародного права та інших.

На сьогоднішні день вченими-конституціоналістами залишаються малодослідженими питання щодо сутності поняття «воєнний стан» та підстав його запровадження. Оскільки норми конституційного права України як галузі права регулюють насамперед політичні відносини у суспільстві, для більш повного висвітлення обраної тематики, у своєму дослідженні ми будемо звертати увагу на політичні аспекти діяльності Президента України щодо введення воєнного стану в Україні.

Метою статті є аналіз приводу, підстав введення воєнного стану в Україні, його підсумків, а також діяльності Президента України щодо реалізації повноважень у зазначені сфері.

Виклад основного матеріалу. В Україні правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (від 12.05.2015 № 389-VIII) та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Що ж стало приводом для введення першого в Україні воєнного стану?

Згідно офіційної інформації, яка міститься в указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26 листопада 2018 року №393/2018, основним приводом для введення воєнного стану слід вважати черговий акт агресії з боку Російської Федерації, що відбувся 25 листопада 2018 року у районі Керченської протоки проти кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України, що мав важкі наслідки [2].

Додатковими обставинами (приводами) для обґрунтування необхідності запровадження воєнного стану, як зазначено в цьому ж указі Президента України стали інші агресивні дії Російської Федерації в Азовському та Чорному морях, наявна загроза ши-

рокомасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації, на тлі окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та частини Донецької та Луганської областей, небезпека державному суверенітету та незалежності України, її територіальній цілісності.

Згідно з ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Аналізуючи поняття «воєнний стан», ми можемо виділити підстави для його запровадження, а саме: 1) наявність збройної агресії; 2) наявність загрози нападу; 3) наявність небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Воєнний стан може запроваджуватися за наявності однієї із зазначених підстав, а також у випадку будь-якого їх поєднання.

Слід звернути увагу на те, що у Конституції України, а саме у п. 20 ст. 106 закріплене повноваження Президента України щодо введення воєнного стану в Україні. Так, згідно цієї норми Президент України приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України [4].

З аналізу відповідної норми, можна зробити висновок, що введення воєнного стану передбачає одночасне проведення загальної або часткової мобілізації. Українські військові під час дії воєнного стану провели 30-тисячні збори резервістів першої

черги. Збиралися і бригади територіальної оборони. Але такі навчання військові регулярно проводили і без оголошення воєнного стану. А ось мобілізації так і не відбулося. Це все наштовхує на роздуми щодо доцільності запровадження «такого» воєнного стану.

Щодо третьої підстави для запровадження воєнного стану, можна відмітити, що небезпека державній незалежності України, її територіальній цілісності виникла з моменту окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей.

Щодо другої підстави для запровадження воєнного стану, можна відмітити, що загроза широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації існувала з моменту початку збройної агресії РФ і продовжує існувати зараз. Російська федерація з кожним роком нарощує військові сили на кордоні з Україною, що є свідченням її готовності у будь-який момент здійснити широкомасштабне вторгнення. Разом з тим, а чи не можна вважати широкомасштабним вторгненням окупацію Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької та Луганської областей? Якщо так, тоді виникає питання про необхідність запровадження воєнного стану з моменту окупації цих територій.

Щодо першої підстави для запровадження воєнного стану, можна відмітити, що спланована збройна агресія Росії проти України розпочалася 20 лютого 2014 року з військової операції Збройних Сил РФ із захопленням частини території України – Кримського півострова. Ця дата не заперечується навіть Міністерством оборони РФ, оскільки вказана на відомчій медалі «За повернення Криму» [5]. Агресія РФ відносно нашої держави існує і по сьогоднішній день. За ці роки вона неодноразово наростала, наслідком чого було збільшення кількості загиблих цивільних та військових осіб. Також в самому указі Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26 листопада 2018 року №393/2018, йшлося про черговий акт агресії з боку Російської Федерації. Тому, фактично визнано, що акти агресії з боку РФ мали місце і раніше. Такими актами агресії слід визнати Бої за

Дебальцеве, Гловайський котел, збиття літака Іл-76 у Луганську, вибухи на військових складах та інші.

З огляду на зазначене у суспільстві активно обговорювалося питання щодо своєчасності запровадження воєнного стану в Україні, адже на думку багатьох військових експертів, політиків та юристів акти агресії, що мали місце раніше, за своєю сутністю були більш масштабними за своїми наслідками та суспільною небезпекою. А тому, у 2014-2015 роках існували більш вагомні приводи для запровадження воєнного стану.

На думку С. Фурси воєнний стан по дивному збігу обставин не ввели у 2014 році, коли анексували Крим, його також не ввели у 2015 році, у часи важких боїв під Дебальцево, не ввели, коли гинули тисячі українців. Не ввели, тому що, справедливо зауважували, що від нього немає будь-якої користі. Він не вирішував жодних проблем. А які проблеми воєнний стан вирішує сьогодні? Тільки проблему виборів. Хіба ми побачили початок якоїсь нової російської агресії? Ні, те, що відбулось у Керченській протоці з українськими кораблями є логічним продовженням агресії Росії в Криму. Це прямий результат анексії Криму [6].

Схожої думки притримується і Найєм М.: «Вся сучість цієї війни в тому, що ніколи до кінця не зрозуміло, де реальність, а де гра. Де «торгівля на крові», а де ми задарма віддаємо наші заводи, шахти і комбінати. Де Віктор Медведчук представник України, а де він же – кум президента країни – агресора. І, нарешті, де на нас дійсно напали, а де, користуючись випадком, банально відкладають вибори» [7].

І дійсно, підстави для висловлення таких думок існували, адже згідно першого варіанту указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні»» від 26 листопада 2018 року № 390/2018, було постановлено увести в дію відповідне рішення Ради національної безпеки і оборони України, яким пропонувалося Президентові України ввести воєнний стан в Україні з 14 години 00 хвилин 26 листопада 2018 року строком на 60 діб до 14 години 00 хвилин 25 січня 2019 року [8].

Запровадження воєнного стану на вказаний період могло б насправді вплинути на строки призначення та проведення виборів Президента України. Адже, згідно ч. 3 ст. 17 Закону України «Про вибори Президента України» виборчий процес чергових виборів Президента України розпочинається за дев'яносто днів до дня голосування [9]. Тобто, з 31 грудня 2018 року. А відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах воєнного стану забороняється проведення виборів Президента України [3]. Тому, кінцева дата проведення виборів могла бути змінена.

Безумовно, початок процедури введення воєнного стану в Україні викликав у суспільстві бурхливу дискусію, і для цього були підстави, зумовлені відсутністю у суб'єктів відповідальних за його введення єдиної позиції щодо строку дії воєнного стану та визначення території, на яку має поширюватися правовий режим воєнного стану.

Згідно першого варіанту указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні»» від 26 листопада 2018 року № 390/2018, було постановлено увести в дію відповідне рішення Ради національної безпеки і оборони України, яким пропонувалося Президентові України ввести воєнний стан в Україні з 14 години 00 хвилин 26 листопада 2018 року строком на 60 діб до 14 години 00 хвилин 25 січня 2019 року.

Тобто, правовий режим воєнного стану мав би поширюватися на територію усєї держави та вводитися строком на 60 діб. Питання виникає одне, навіщо з такими параметрами пропонувалося ввести воєнний стан? Мало віриться у те, що Адміністрація Президента України та Рада національної безпеки і оборони України при розробці відповідного проекту указу просто не могли не врахувати таких важливих деталей.

На мою думку, ці два параметри (строк дії воєнного стану та територія, на яку поширюватиметься правовий режим воєнного стану) є визначальними саме для проведення виборів Президен-

та України. Найбільш очевидним є те, що введення воєнного стану на таких умовах, було спробою перевірити, якою буде реакція суспільства у випадку реалізації такого сценарію, сценарію щодо перенесення дати виборів.

Як зазначав свого часу М.Томенко: «зміст Указу Президента дасть змогу зрозуміти чи йдеться про введення воєнного стану чи лише про перенесення дати виборів Президента! Тому пропоную зачекати текст указу Президента про введення воєнного стану, про що, як відомо, говорилося чи анонсувалося різними державними і політичними діячами останні 4 роки, натомість Президент був категорично проти» [10].

Порошенко П.О. під час зустрічі з представниками депутатських фракцій та груп, яка відбулась у липні 2014 року, пояснив, чому він проти введення воєнного стану в країні. Глава держави навів наступні аргументи:

1. Україна сьогодні вже перебуває у стані бойових дій та має обороняти свою територію. Для цього необхідна боєздатна армія та відповідне їй забезпечення, що неможливо під час воєнного стану. У воєнному стані заборонено постачання зброї, продукції подвійного призначення, а нам треба виграти війну;

2. Під час воєнного стану стає неможливою підтримка держави міжнародними фінансовими інституціями. Країнам у стані війни МВФ не дає грошей. Про це ніхто не думає, коли ставить сьогодні питання про воєнний стан;

3. Під час воєнних дій захищена законом не лише сторона, яка зазнала агресії, а й країна-агресор. Воєнний стан – це ситуація, коли є протилежна сторона. І та сторона, з якою ми воюємо, має відповідні права. Її можуть підтримувати, в тому числі й інші держави, вона захищена міжнародним правом [11].

З іншої сторони, незважаючи на те, що Президент стверджував, що держава ставши на військові рейки, втратить міжнародну, військову, технічну, фінансову допомогу, як показала практика – цього не сталося.

Підбиваючи підсумки воєнного стану в Україні Президент України Порошенко П.О. розповів про те, чого вдалося досягти за час воєнного стану. Він зазначив, що було зроблено чимало

для підвищення обороноздатності, зокрема на міжнародній арені. Серйозно посилена протиповітряна оборона південних та східних областей. На два-три місяці прискорене передавання техніки та озброєння до війська. У військовій сфері провели низку заходів від стратегічного до тактичного рівня, піддали суворій перевірці системи військового управління, озброєння і виявили велику кількість недоліків.

Воєнний стан не справив жодного негативного впливу на економіку. Під час воєнного стану Україна отримала макрофінансову допомогу з боку ЄС, отримала кредит світового банку, частина якого вже надійшла до скарбниці держави, отримала транш МВФ.

Президент України зазначав про те, що «наше серйозне ставлення до російської загрози спонукало і міжнародних партнерів діяти активніше і звернути увагу на ці проблеми». На міжнародній арені недооцінювали ризики дій РФ у акваторії Азовського моря. І якщо нещодавно деякі країни сумнівалися у доцільності подовження санкцій проти РФ, то після її агресії та «адекватної реакції України», їх подовжили одностайно [12].

Аналізуючи промову Президента України виголошену у 2014 році та його виступ, який відбувся 26 грудня 2018 року на засіданні Ради національної безпеки і оборони, можна відмітити, що аргументи проти введення воєнного стану були нічим іншим як політичною спекуляцією, адже вже у 2018 році можливі негативні наслідки від запровадження воєнного стану перетворилися у позитивні. Таким чином, напрошується висновок про те, що рішення про не введення у 2014-2015 роках воєнного стану було політично вмотивованим та не відповідало об'єктивним обставинам в яких знаходилась наша держава у той час.

Це швидше була ситуація політичного воєнного стану, ніж повноцінного воєнного стану. З боку політичної опозиції, значної частини суспільства, з боку наших західних партнерів відразу були висловлені серйозні зауваження. Перш за все, що стосується виборів, щоб воєнний стан не завадив виборам. Та сама дилема, яка була в 2014 році. Вибори або воєнний стан. Зараз знайшли такий м'який паліативний компромісний варіант [13].

Дійсно, свого часу багато зусиль було витрачено для переконання у недоцільності введення воєнного стану в Україні, що ми

будемо оборонятися без воєнного стану. І зрозуміло, що коли його ввели, всі це переважно сприйняли як політичне рішення, а не як рішення, спрямоване на національну безпеку.

Роз'яснюючи мотиви щодо необхідності введення воєнного стану Президент України перед розглядом цього питання у Верховній Раді України зазначив, що «Росія вже п'ятий рік веде гібридну війну проти нашої держави. Але нападом на українські військові катери вона перейшла до нового етапу агресії. Ніхто вже тепер не скаже: «Их там нет». Ніхто не камуфлюється в зелених гуманоїдів чи ополченців. Це зухвала і відверта участь регулярних підрозділів Російської Федерації, їхній демонстративний напад на підрозділ Збройних Сил України. Це якісно інша ситуація, якісно інша загроза. І ця атака, звичайно, не випадкова. Це – явно спланований росіянами елемент в ескалації ситуації, яка склалася в акваторії Азовського моря, яка вже триває протягом кількох місяців. РНБО рекомендувала сьогодні запровадити мені воєнний стан на 60 днів. Хочу оголосити вам моє рішення – я буду пропонувати Парламенту запровадити воєнний стан на тридцять днів. Для чого? А щоб воєнний стан жодним днем не накладався на початок виборчої кампанії. Щоб ні в кого з тих, хто про свою партію, про свій політичний інтерес печеться більше, ніж про націю та український інтерес, зараз не залишилося жодних підстав для брудних політичних спекуляцій чи інсинуацій» [14].

У своїй промові Президент України стверджував, що цього разу збройна агресія Російської Федерації мала якісно інший характер, це зухвала і відверта участь регулярних підрозділів Російської Федерації, їхній демонстративний напад на підрозділ Збройних Сил України. Водночас слід звернути увагу на те, що наша держава починаючи з 2014 року неодноразово демонструвала докази присутності військових РФ на території України та вчинення ними агресивних збройних дій. Тобто, з однієї сторони підстави для запровадження воєнного стану існували значно раніше, але при цьому відповідні органи державної влади мали довести факт вчинення збройної агресії саме Російською Федерацією. Як ми знаємо, цього зроблено не було у свій час, на мою думку, або через те, що у 2014-2015 роках не було достатньо доказів, які б

свідчили про вчинення Російською Федерацією збройної агресії проти нашої держави, або через те, що запровадження воєнного стану у ці роки не влаштувало політичну еліту нашої країни. З яких причин, можна тільки здогадуватись. Окрім того, жоден аргумент проти введення воєнного стану вже у промові Президента України згаданий не був.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши підстави для запровадження воєнного стану в Україні, які містяться у Законі України «Про правовий режим воєнного стану», можна зробити висновок, що вони існували вже з 2014 року. Окрім того, приводи для введення воєнного стану у перші роки вчинення агресії щодо України були більш вагомими. Тому, воєнний стан мав бути введений своєчасно і з мотивів захисту життєво важливих національних інтересів від загроз, що існували з боку Російської Федерації. Ті зміни, що відбулися у різних сферах життєдіяльності держави після введення воєнного стану, не вплинули на функціонування та подальший розвиток нашої держави, а тому, це також підтверджує можливість введення воєнного стану на більш ранньому етапі російської агресії.

1. Тисячі загиблих військових та мільйони переселенців: журналісти оцінили наслідки 5 років війни на Донбасі. URL: <https://www.unian.ua/war/10516236-tisyachi-zagiblih-viyskovih-ta-milyoni-pereselenciv-zhurnalisti-ocinili-naslidki-5-rokiv-viyuni-na-donbasi.html>
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 26.11.2018 №393/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018>
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n47>
4. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Міністерство закордонних справ України. 10 фактів про збройну агресію Росії проти України. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/5026>
6. С. Фурса Ущирість влади можна буде повірити тільки в тому разі, якщо воєнний стан введуть у такий спосіб, щоб він не заважав виборам. URL: <https://gordonua.com/ukr/blogs/fursa/-u-shchirist-vladi-mozhna-bude-poviriti-tilki-v-tomu-vipadku-jakshcho-viyskove-polozhennja-vvedut-takim-chinom-shchob-vono-ne-zavazhalo-viboriv-535540.html>

7. Найєм М. Чому не раніше? Що у соцмережах пишуть про воєнний стан. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46340830>
8. Указ Президента України №390/2018 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3902018-25574>
9. Закон України «Про вибори Президента України» від 05.03.1999 №474-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
10. Воєнний стан в Україні: Томенко пояснив, що змінить указ Президента України. URL: <https://znaj.ua/politics/190302-voennyiy-stand-v-ukrajini-tomenko-poyasniv-shcho-zminit-ukaz-prezidenta>
11. Запровадження воєнного стану: що Порошенко говорив у 2014 році і як змінив свою думку. URL: https://24tv.ua/zaprovadzhennya_voennogo_stanu_shho_poroshenko_govoriv_u_2014_i_yak_zminiv_svoyu_dumku_n1069995
12. Виконані завдання та болісні невдачі. Порошенко підбив підсумки воєнного стану в Україні. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/vikonani-zavdannya-ta-bolisni-nevdachi-poroshenko-pidbiv-pidsumki-voennogo-stanu-v-ukrayini-1271676.html>
13. Підсумки воєнного стану: чим була ініціатива і чи очікувати подібного в майбутньому. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29684110.html>
14. Петро Порошенко: «Я запровадив воєнний стан на всій території України з дев'ятої години ранку 28 листопада». URL: <https://pravda.if.ua/petro-poroshenko-ya-zaprovadiv-voienni/>

Федорончук А.В. Приводи, підстави та підсумки введення воєнного стану в Україні

У статті розглядаються приводи, підстави та підсумки введення воєнного стану в Україні. Автор аналізує діяльність Президента України щодо реалізації повноважень у зазначені сфері.

Ключові слова: воєнний стан, Президент України, вибори, політика.

Федорончук А.В. Поводы, основания и итоги введения воєнного положения в Украине

В статье рассматриваются поводы, основания и итоги введения воєнного положения в Украине. Автор анализирует деятельность Президента Украины относительно реализации полномочий в отмеченной сфере.

Ключевые слова: воєнное состояние, Президент Украины, выборы, политика.

Fedoronchuk A.V. The reasons, the grounds and the results of the introduction of a martial law in Ukraine

The article deals with the causes, the grounds and the results of the introduction of a martial law in Ukraine. The author analyzes the activities of the President of Ukraine regarding the implementation of the powers in this area.

Having analyzed the grounds for introducing the martial law in Ukraine, which are contained in the Law of Ukraine «On the Legal Status of Military Status», we can conclude that they existed already from 2014. In addition, the reasons for the introduction of martial law in the first years of aggression against Ukraine were more weighty. Therefore, the state of the war was to be introduced in a timely manner and on motives for protecting vital national interests from the threats existed on the part of the Russian Federation. Those changes that took place in different spheres of the state's vital activity after the introduction of the military state did not affect the functioning and further development of our state, and therefore it confirms the possibility of introducing a martial law at an earlier stage of Russian aggression.

Keywords: the military state, the president of Ukraine, elections, politics.

Баган І.В.

ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕННЯ ЯКИХ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ МАЄ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ

УДК343.22

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні комплексне дослідження відповідальності працівників правоохоронних органів відсутнє. Відповідно у науковій літературі можна зустріти групування злочинів, що можуть бути вчинені працівниками правоохоронного органу із прив'язкою до певної сфери (службової діяльності, корупції, правосуддя тощо). Однак комплексно до визначення переліку суспільно небезпечних діянь, що можуть бути вчинені такими суб'єктами ніхто не підходив.

Як зазначає С.І. Литвиненко, питання чіткого та систематизованого закріплення підстав, принципів та порядку притягнення посадових осіб правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції до юридичної відповідальності на сьогодні є неврегульованим. Більше того, юридична наука містить напрацювання лише у сфері юридичної відповідальності окремих органів правопоряд-